

найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
2. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text>
3. Безпека людини у сучасних умовах: Монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; За заг. ред. проф. В.В. Березуцького. – Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. – 208 с.
4. Основи професійної безпеки та здоров'я людини: підручник / В. В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В. В. Березуцького. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – 553 с.
5. Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26 січня 2005 року №15. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#n32>
6. Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, наказ Міністерства освіти і науки України від 18 квітня 2006 року №304. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-06#Text>
7. Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, наказ Міністерства освіти і науки України від 26 грудня 2017 року №1669. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text>
8. Про затвердження Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, наказ Міністерства освіти і науки України від 15 серпня 2016 року №974. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16#Text>
9. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року №444. [Електронний ресурс]/ – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ ВІДПОВІДНО ДО КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Інна ЧЕРВОНЕЦЬ,

завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Зміст організації освітньої діяльності в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та визначається Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, Державним стандартом початкової освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 р. № 688), Державним стандартом базової і повної загальної

середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, інших актів законодавства та освітньої програми (освітніх програм) закладу освіти.

Навчання в Новій українській школі, її ціннісно-світоглядна домінанта ґрунтується на постулатах **педагогіки партнерства, позитивної психології та філософії дитиноцентризму**, зокрема враховує суб'єктивний досвід кожної дитини, забезпечуючи її розвиток, сприяє збереженню психологічного здоров'я та радості пізнання, переживання позитивних емоцій для суб'єктивного благополуччя, надає можливості навчати всіх дітей, в тому числі дітей з особливими освітніми потребами.

Розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка супроводжується суттєвими змінами, зокрема створення сучасного освітнього середовища, реалізації інклюзивної освіти, що передбачає мобільні робочі місця в класі для ефективної організації групової, проєктної, дослідницької, кооперативної діяльності (зокрема розподіл класної кімнати на зони навчання: наукову, мистецьку, зону усамітнення, ігрову) приміщення з відкритим освітнім простором, використання нових ІТ-технологій, мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметно-математичного циклу; надання рівного доступу до освіти осіб з особливими освітніми потребами.

В рамках реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80> пріоритетними завданнями залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу, створення інклюзивного освітнього середовища [14].

Відповідно до Національної стратегії необхідними умовами формування інклюзивного середовища у закладах загальної середньої освіти є: подолання соціальних та психологічних бар'єрів, **впровадження педагогіки партнерства, створення універсального дизайну та розумних пристосувань** у закладах освіти, що передбачає не лише дотримання вимог архітектурної доступності будівель та приміщень закладів освіти, але й **стосується навчальних матеріалів, методів викладання та оцінювання досягнень учнів, створення безбар'єрного фізичного простору**.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним державними стандартами результатів навчання, є **освітня програма закладу загальної середньої освіти**. Всі діти інклюзивних класів, в тому числі діти з особливими освітніми потребами, навчаються за освітньою програмою закладу освіти, при цьому для дітей з особливими освітніми потребами передбачено доповнення освітньої програми **корекційно-розвитковим складником**. Корекційно-розвитковий складник передбачає проведення індивідуальних та групових корекційно-розвиткових занять, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності,

емоційно-вольової сфери і мовлення та корекційну роботу під час вивчення всіх навчальних предметів, що полягає у застосуванні адаптацій навчального матеріалу, використанні спеціальних методів та способів роботи відповідно до потреб і можливостей дитини.

На основі навчальної програми предмета вчитель складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу.

Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя.

Таким чином, інклюзивне навчання здійснюється відповідно до освітньої програми закладу освіти з урахуванням їх особливих освітніх потреб та особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу, адаптації та/або модифікації окремих навчальних предметів, психолого-педагогічних й корекційно-розвиткових послуг.

Не менш важливим напрямом роботи закладів освіти є надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами шляхом проведення індивідуальних та групових занять, що визначено Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту».

Корекційно-розвиткова робота у 2022/2023 навчальному році має розпочатися з аналізу динаміки розвитку дитини, визначення сильних сторін та позитивних змін, що є основою розроблення плану корекційно-розвиткової роботи як складової індивідуальної програми розвитку учня з особливими освітніми потребами.

В умовах воєнного стану та в разі встановлення рішенням Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки «червоного» рівня епідемічної небезпеки надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами може здійснюватися шляхом використання дистанційних технологій. Проведення таких занять здійснюється за наказом керівника закладу та погодженням одного з батьків.

Постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 року № 1289 затверджено Порядок забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти, яким передбачається можливість надання в тимчасове користування її батькам (іншим представникам) або такій особі особисто (у разі її повноліття) допоміжних засобів для навчання особи з особливими освітніми потребами, що зазначені в індивідуальній програмі розвитку особи та призначені для індивідуального користування.

Під час проведення таких занять слід враховувати індивідуальні потреби та потенційні можливості дитини з особливими освітніми потребами.

Графік проведення корекційно-розвиткових занять із використанням технологій дистанційного навчання затверджується керівником закладу освіти.

Варто зазначити, що оплата за проведені дистанційно на умовах цивільно-правових договорів корекційно-розвиткові заняття здійснюється у разі наявності підписаного акту виконаних робіт. Факт надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг шляхом використання дистанційних технологій в умовах карантину, воєнного стану, надзвичайних ситуацій можуть підтвердити батьки дитини з особливими освітніми потребами.

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 року № 1/3710-22 «Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану» рекомендовано місцевим управлінням (відділам) освіти за місцем проживання осіб з особливими освітніми потребами сприяти залученню осіб з особливими освітніми потребами до освітнього процесу; забезпеченню проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (індивідуальних та групових) особам з особливими освітніми потребами, які тимчасово проживають на території громади, були зараховані на навчання або долучені до освітнього процесу в закладах освіти в очно-дистанційній, дистанційній формах [4].

Нагадуємо, що психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів.

Корекційно-розвиткові послуги – це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення [7, 46].

Слід зазначити, що основним освітнім документом для роботи міждисциплінарної групи супроводу закладу освіти т є індивідуальна програма розвитку, що містить дані про дитину, її сильні та слабкі сторони, потреби, наявний рівень знань і вмінь, динаміку розвитку, актуальні цілі, перелік психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, визначеними у висновку інклюзивно-ресурсного центру за результатами комплексної оцінки.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 765 «Про зміни, що вносяться до Постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» за результатами комплексної оцінки визначаються наявність у особи особливих освітніх потреб та у разі їх наявності зазначається категорія тип її особливих потреб; напрями, рівень та обсяг підтримки особи з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, у тому числі обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються особам з особливими освітніми потребами в закладах освіти; надаються рекомендації щодо складення, виконання, коригування індивідуальної програми розвитку в частині надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, змісту, форм та методів навчання відповідно до

потенційних можливостей особи, створення належних умов для навчання залежно від порушення розвитку особи з особливими освітніми потребами (доступність приміщень, особливості облаштування робочого місця, використання технічних засобів тощо) [12].

Відповідно у постанові Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 557 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» визначено, що керівник закладу освіти формує команду психолого-педагогічного супроводу. Команда протягом двох тижнів з початку навчання складає індивідуальну програму розвитку за формою визначеною додатком 3 [10].

В індивідуальній програмі розвитку зазначається кількість годин та напрями проведення корекційно-розвиткових занять, з урахуванням особливостей психофізичного розвитку, зокрема:

- три – п'ять годин – для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями;

- п'ять-вісім годин – для дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, розладами спектра аутизму, іншими порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями та затримкою психічного розвитку).

Крім того, керівник закладу освіти складає та затверджує розклад проведення (надання) психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг). Розклад занять узгоджується з розкладом навчальних занять класу, в якому навчається учень, складається з дотриманням педагогічних вимог та вимог санітарного законодавства з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, і не може призводити до перевантаження учнів.

Як зазначає М.Порошенко, психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття (послуги) – це діяльність, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини з особливими освітніми потребами, що здійснюється педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсними центрами або іншими фахівцями з метою максимально можливого розвитку її особистості та подальшої інтеграції в суспільство. Водночас фахівець, який проводить надає психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття (послуги), обов'язково має стати учасником команди психолого-педагогічного супроводу: разом з іншими учасниками закладу освіти брати участь у моніторингу стану виконання ІПР учня, з якими проводить заняття; надавати консультаційну допомогу його батькам та іншим учасникам команди психолого-педагогічного супроводу; готувати висновок за результатами проведення психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять із зазначенням динаміки розвитку дитини не рідше одного разу на квартал [6, 204].

Корекційно-розвиткові заняття спрямовані на вирішення специфічних завдань залежно від особливих освітніх потреб, серед яких:

- розвиток зорового або слухового сприймання, мовлення, пізнавальної діяльності, психофізичний, соціально-комунікативний розвиток дітей з особливими потребами;
- розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку дітей шляхом взаємодії з навколишнім середовищем з урахуванням наявних знань, умінь і навичок комунікативної діяльності і творчості;
- формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання у закладі освіти;
- створення умов для соціальної реабілітації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та життєво важливих компетенцій [5].

У відповідності до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 року № 693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» визначено зміст корекційно-розвиткової роботи з урахуванням особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, мети, завдань та напрямів такої роботи, яку наведемо нижче [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з порушеннями зору (сліпих дітей та дітей зі зниженим зором)

Мета: створення та забезпечення рівних можливостей для отримання доступної, якісної та ефективною початкової освіти, повноцінного психофізичного та особистісного розвитку, соціалізації та інтеграції дітей з порушеннями зору через розвиток порушених фізичних та психічних функцій засобами корекційно-компенсаторного впливу.

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Подолання вторинних порушень пізнавальної, орієнтувальної діяльності, мовлення, фізичного розвитку.
2. Компенсація та корекція порушень розвитку шляхом психолого-педагогічних (мовних, ігрових, музичних та ін.), лікувальних (медикаментозної, масажу, лікувальної фізкультури, фізіотерапії, психотерапії та ін.) методик з максимальним використанням засобів індивідуальної корекції.
3. Надання допомоги для засвоєння системи знань, умінь і навичок в обсязі, визначеному Державним стандартом освіти, повноцінного розвитку особистості дитини, її пізнавальних і творчих здібностей.
4. Адаптація навчально-розвивального середовища до пізнавальних можливостей дітей з порушеннями зору для опанування ключових життєвих компетентностей.
5. Розвиток слухового, дотикового, зорового, кінестетичного сприймання ознак та властивостей оточуючого світу.
6. Формування уявлень про предмети, які наповнюють оточуючий простір.
7. Орієнтування у замкненому та вільному просторі.
8. Розвиток особистісної, емоційно-вольової сфери та комунікативних навичок.
9. Накопичення необхідного досвіду самостійної життєдіяльності.

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: Орієнтування в просторі, розвиток мовлення, корекція розвитку, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізкультура, ритміка [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з порушеннями слуху (глухих дітей та дітей зі зниженим слухом)

Мета: формування у здобувачів освіти способів комунікативної діяльності, всебічний розвиток особистості, створення передумов для соціальної адаптації та інтеграції дітей.

Основними завданнями корекційно-розвиткової роботи є:

1. Розвиток особистості (когнітивної, емоційно-вольової, ціннісно-мотиваційної і поведінкової сфер) та формування комунікативних навичок за допомогою словесної та жестової мов.

2. Подолання вторинних порушень пізнавальної діяльності.

3. Удосконалення навичок спілкування на слухозоровій основі (використання збережених аналізаторів та розвиток слухового сприймання), сприймання та продукування мовлення.

4. Розширення поняття про оточуюче середовище, поповнення запасу словесних та жестових одиниць.

5. Посилення слухового компоненту в умовах слухозорового та вібраційного сприймання мовлення.

6. Індивідуальна корекція порушень розвитку засобами лікувальних методик (медикаментозної, масажу, лікувальної фізкультури, фізіотерапії, психотерапії та ін.).

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: розвиток слухового сприймання та формування вимови; розвиток слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови, ритміка; лікувальна фізкультура.

Індивідуальна робота з розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання мовлення та формування вимови проводиться щоденно на індивідуальних заняттях. Кожен учень відвідує індивідуальні заняття не менше 3-х разів на тиждень. Індивідуальне заняття з кожним учнем повинно тривати не менше 20 хвилин [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з тяжкими порушеннями мовлення

Мета: компенсація порушень мовленнєвого розвитку та створення умов для формування навичок вільної комунікації, що сприятиме включенню дітей з тяжкими порушеннями мовлення до суспільного життя.

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Визначення порушень мовленнєвого розвитку та механізмів їх виникнення.

2. Подолання мовленнєвих порушень з урахуванням механізмів їх виникнення та з опорою на найбільш збережені компоненти мовленнєвої та пізнавальної діяльності.

3. Попередження появи вторинних порушень мовленнєвого (дисграфії, дизорфографії та дислексії) та пізнавального розвитку.

4. Формування здатності здійснювати комунікацію в різних сферах спілкування з урахуванням мотивації, мети та соціальних норм поведінки. Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: корекція мовлення, корекція розвитку, логоритміка, лікувальна фізкультура [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей із затримкою психічного розвитку

Мета: формування пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери, позитивних характеристик особистості, мовлення, психомоторного розвитку. Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Цілеспрямоване формування пізнавальної діяльності: розвиток сенсорно-перцептивної діяльності та формування еталонних уявлень; формування мисленнєвої діяльності у взаємозв'язку з мовленнєвим розвитком; розвиток розумових здібностей шляхом опанування дій заміщення та наочного моделювання в різних видах діяльності (навчальна, предметно-практична); розвиток творчих здібностей.

2. Формування навчальної та предметно-практичної діяльності (мотиваційного, орієнтовно-операційного і регуляційного компонентів): цілеспрямоване формування навчальної діяльності: вміння програмувати, контролювати, регулювати й оцінювати результати виконання завдань; всебічний розвиток предметно-практичної діяльності.

3. Корекційний розвиток емоційно-вольової сфери: формування здатності до вольових зусиль, довільної регуляції поведінки; подолання вже сформованих негативних якостей особистості; попередження й усунення афективних, негативних відхилень у поведінці.

4. Розвиток мовлення. Розвиток усного мовлення шляхом корекції порушень звуковимови, одночасно з формуванням фонематичних процесів; розвиток лексики й граматичного ладу мовлення; розширення активного та пасивного словникового запасу, уявлень про довкілля у процесі мовленнєвої й пізнавальної діяльності; формування управління й узгодження слів у реченні, зв'язного мовлення; ініціацію контакту, взаємодію та підтримування спілкування зі значущими дорослими та однолітками. Формування писемного мовлення у процесі; розвитку фонематичного, складового аналізу й синтезу; становлення синтетичних прийомів поскладового читання; формування мотивації оволодіння графічним зображенням букв й розвиток смислового програмування письмового висловлювання; формування мовних операцій.

5. Розвиток психомоторики. Формування рухових вмінь та навичок; розвиток координації рухів, спритності, сили, витривалості; розвиток відчуття ритму; розвиток правильної постави, ходи, грації, рухів; розвиток загальної та дрібної моторики; розвиток моторних функцій і дихання. Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: розвиток мовлення, ритміка, корекція розвитку [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з порушенням опорно-рухового апарату

Мета: створення та забезпечення психофізичного та особистісного розвитку дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, корекції наявних порушень психофізичного розвитку та забезпечення умов для розвитку усіх психічних процесів, що сприятиме максимальній соціалізації дітей. Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Визначення наявних порушень психофізичного розвитку дитини із порушеннями опорно-рухового апарату.
2. Подолання порушень з урахуванням механізмів їх виникнення з опорою на найбільш збережені функціональні системи розвитку.
3. Попередження появи та корекція вторинних порушень психофізичного розвитку.
4. Формування здатності здійснювати комунікацію в різних сферах спілкування з урахуванням мотивації, мети та соціальних норм поведінки.
5. Нормалізація м'язового тону організму дитини через інтеграцію мовленнєвої, пізнавальної, рухової діяльностей.

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: лікувальна фізкультура, корекція розвитку [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з інтелектуальними порушеннями

Мета: психосоціальний розвиток та корекція психофізичних порушень дітей з інтелектуальними порушеннями.

Основними завданнями корекційно-розвиткових занять є:

1. Формування особистісних якостей дитини, розвиток і корекція всіх психічних процесів, сприяння психологічної адаптації та соціальної реабілітації дітей.
2. Розвиток та подолання порушень усного та писемного мовлення.
3. Корекція та розвиток рухових порушень та недоліків фізичного розвитку, формування вмінь диференціювати рухи відповідно до ступеня мускульних навантажень, темпу рухів, підпорядкування рухів музиці. Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: розвиток мовлення, соціально-побутове орієнтування, лікувальна фізична культура, ритміка [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з інтелектуальними порушеннями помірного та тяжкого ступенів

Мета: формування навичок життєдіяльності в соціальному середовищі. Досягнення цієї мети забезпечується розв'язанням наступних завдань:

1. Соціальна адаптація дітей.
2. Корекція порушень розвитку.
3. Загальний фізичний розвиток у відповідності з їх можливостями.

Основні напрями корекційно-розвиткової роботи: психомоторний та сенсорний розвиток, логопедичні заняття, ритміка. У роботі з цією категорією дітей важливо приділяти увагу формуванню у них певного обсягу знань, адекватність поведінки та вміння діяти у конкретних життєвих ситуаціях [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей з інтелектуальними порушеннями, які мають розлади аутичного спектра

Мета - психосоціальний розвиток та корекція психофізичних порушень у дітей з розладами аутичного спектра.

Напрями корекційно-розвиткової роботи та завдання, реалізація яких в умовах мікрогрупи сприяє досягненню мети:

1. Розвиток психомоторики (гармонізувати психофізіологічний статус; збагачувати руховий репертуар; тренувати психомоторні функції та властивості (координованість, статична і динамічна рівновага, спритність, витривалість).

2. Сенсорний розвиток, сенсорна інтеграція (розвивати моторну імітацію, збагачувати чуттєвий досвід, формувати полісенсорне сприймання, коригувати сенсорну гіперчутливість, розвивати відчуття ритму, (структурування середовища і діяльності), розвивати дрібну моторику та зорово-моторну координацію).

3. Соціально-комунікативний розвиток (розвивати здатність виконувати соціальні норми та правила поведінки, підпорядковуватися інструкціям, формувати комунікативні вміння, у тому числі невербальні, стимулювати розвиток мовлення (активний та пасивний словниковий запас), формувати соціально-побутові навички) [5].

Корекційно-розвиткові заняття для дітей із затримкою психічного розвитку, які мають розлади аутичного спектра

Мета: психосоціальний розвиток та корекція психофізичних порушень у дітей з розладами аутичного спектра.

Напрями корекційно-розвиткової роботи та завдання, реалізація яких в умовах мікрогрупи сприяє досягненню мети:

1. Розвиток психомоторики. Удосконалювати психомоторні функції та властивості (координованість, статична і динамічна рівновага, спритність, влучність, витривалість).

2. Соціально-комунікативний розвиток (формувати здатність до наслідування ланцюга дій, формувати здатність до підтримки та ініціювання соціальної взаємодії, формувати комунікативні уміння та навички діалогу, стимулювати розвиток зв'язного мовлення, розвивати навички соціальної поведінки і компетентності, розвивати здатність брати участь у соціально-рольових іграх).

3. Емоційно-мотиваційний розвиток (розвивати довільність психічних функцій, розвивати та гармонізувати емоційну сферу, формувати емоційну саморегуляцію, розширювати інтереси (долання стереотипів), формувати пізнавальну та навчальну мотивацію) [5].

Психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові заняття (послуги) проводяться (надаються) відповідно до спеціально розроблених програм і можуть реалізовуватися на кількох рівнях:

- індивідуальному (фахівець здійснює певні заходи, застосовує методи, враховуючи особливості розвитку конкретної дитини). На цьому рівні застосовується індивідуалізовані методи, прийоми і форми роботи;

- груповому (робота ведеться одночасно з невеликою кількістю учнів (до шести), група комплектується з урахуванням однорідності ООП) [6, 204].

Додаткові освітні послуги ґрунтуються на таких принципах:

- відповідність віковим, потенційним можливостям учня: діяльність має бути організована на достатньому рівні складності з урахуванням потенційних можливостей дитини (її віку, досвіду, ООП тощо);

- дотримання послідовності та наступності: заняття проводяться поетапно кожне заняття має враховувати попереднє та поступово удосконалювати досягнення дитини;

- оптимального поєднання групового характеру навчання з індивідуальним підходом: як правило, діти у групі різняться за своїм розвитком. Це потрібно враховувати під час вибору методів і прийомів роботи, індивідуальних завдань та інструкцій до них;

- створення атмосфери емоційного комфорту для кожної дитини, виявлення доброзичливості, зацікавленості в досягненні нею успіхів в освітньому процесі – є засобом стимулювання дитини до навчання, формування віри у своєї можливості;

- співпраця вчителів, залучених фахівців і батьків: цілі корекційно-розвиткових, психолого-педагогічних занять (послуг) повинні бути враховані як під час планування, так і під час реалізації уроків і позашкільних заходів, роботи батьків з учнем вдома;

- зв'язок практикою: кінцевою метою є підготовка учня до самостійного життя в соціумі, тому передусім визначаються ті види діяльності, які будуть необхідні йому в самостійному житті [6, 205].

У реалізації психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг) можна виокремити кілька етапів:

- підготовчий період: дитина адаптується до щоденних занять. Фахівець, враховуючи психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, визначає цілі, засоби, методи, форми проведення занять, а також планує роботу з батьками;

- основний період: набуття знань, формування умінь і навичок, в тому числі розвиток навичок самообслуговування. Фахівець приділяє увагу профілактиці виникнення вторинних порушень, розвитку мотивації до занять;

- заключний період: вдосконалення знань, умінь, навичок, розвиток особистої активності дитини [6, 205].

У додатку 1 постанови Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 року № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» визначено примірний перелік додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти. До таких відноситься: логоритміка, ритміка, розвиток мовлення, лікувальна фізкультура, соціально-побутове орієнтування, корекція розвитку, орієнтування у просторі, розвиток слухового, зорового, тактильного сприймання мовлення та формування вимови, корекція зору, корекція та розвиток психофізичних функцій, використання

елементів: кінезіотерапії, анімалотерапії (іпо-, каніс-, феліно-, орніто-), арт-терапії (ізо-, драмо-, казко-, музико-, кіно-, піско-, ігро-, мульт-, фото-, кольоро-, пластилінової, танцювальної терапії, психогімнастики), працетерапії, ерготерапії, ароматерапії, Монтессорі-терапії тощо [11].

М.Порошенко виділяє наступні види психолого-педагогічних занять (послуг), а саме до переліку психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг) належать:

- ритміка – це система рухових вправ, побудованих на поєднанні рухів і музики, як засіб розвитку психомоторної, емоційної та фізичної сфер. Головна мета додаткових освітніх послуг з ритміки: навчити дитину з особливими освітніми потребами адекватно сприймати засоби музичної виразності (особливо ритм, темп, динаміку), ритмічно рухатися відповідно до загального характеру музики і художніх образів музичного твору. Ритміка має важливе значення для дітей з порушеннями слуху, особливо для глухих, оскільки для них вібраційна чутливість компенсує втрату слуху;

- логоритміка – це низка вправ, завдань, ігор, що поєднує в собі музику і рухи, музику та слово, музику, слово і рухи. Основні завдання логоритміки: зняти втому і напругу; внести емоційний заряд; удосконалити загальну моторику; виробити чіткі координовані дії у взаємозв'язку, з мовленням. Під час занять використовуються співи, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах;

- лікувальна фізкультура – у її основі лежить використання основної функції дитячого організму – рух. Метою занять є розвиток і компенсація порушень фізичного розвитку і моторики, які перешкоджають навчанню дитини з особливими освітніми потребами. На заняттях проводяться різні вправи з використанням доріжок, килимків, м'ячів, гантелей, гімнастичних палиць, обручів, стрічок, сухого басейну, тренажерів, вправ з обтяженням та опором, рухливі ігри, ігри інтелектуальної спрямованості, міні-естафети, а також водні процедури;

- розвиток мовлення – послуга, спрямована на подолання чи послаблення порушень усного і писемного мовлення, розвиток аудіювання, навичок читання та письма. Цілі занять можуть включати удосконалення звуковимови, розвиток культури мовлення, уточнення та активізація словника, вдосконалення граматичного мовлення;

- соціально-побутове орієнтування – передбачає комплекс занять з практичної підготовки дітей з особливими освітніми потребами до самостійного життя, формування знань, умінь, пов'язаних з власною поведінкою у різних життєвих ситуаціях, вироблення навичок спілкування з близькими людьми, оволодіння життєво-важливими побутовими вміннями і навичками: наприклад, оволодіння навичками особистої гігієни, збереження та зміцнення власного здоров'я, використання засобів зв'язку, транспортних засобів тощо;

- орієнтування в просторі – послуга, спрямована на формування в учнів з порушеннями зору компенсаторних способів діяльності. Її зміст зорієнтовано на оволодіння у певній послідовності сенсорними, розумовими і практичними

операціями, прийомами, діями, що є основою для формування максимальної самостійності при пересуванні у відкритому просторі. Основними завданнями занять є: розвиток дрібної і загальної моторики; розвиток уявлень про предмети та явища навколишнього простору; орієнтування на власному тілі; орієнтування в мікропросторі (за столом, на аркуші паперу, на приладі для письма шрифтом Брайля); орієнтування в макропросторі (кімната, школа, клас, вулиця, транспорт);

- корекція зору – послуга, спрямована на розвиток зорового сприймання, зокрема, покращення функціональних можливостей зорового аналізатора, формування сенсорної функції, розрізнення за кольором, розрізнення величини та форми предметів, розвитку аналізу чого спостереження, дотикового сприймання, пам'яті та уваги;

- розвиток слухового, зорового, тактильного сприймання мовлення і формування вимови – послуга, спрямована на подолання труднощів у розвитку дитини з порушеннями слуху. Основне завдання розвитку слухо-зоро-тактильного сприймання – формування вмінь і навичок сприймати мовленнєвий матеріал на слухо-зоровій основі. Завдання формування вимови: формування фонетично виразної, чіткої вимови; дотримання словесного і логічного наголосу, інтонації, темпу, неподільності, правил орфоєпії. Під час навчання вимові значна увага приділяється формуванню в учнів навичок самоконтролю;

- корекція розвитку – комплекс заходів, спрямованих на розвиток пізнавальної діяльності учня, емоційної сфери, мовлення та особистісного розвитку;

- анімалотерапія – вид терапії, що використовує тварин та їх образи (малюнки, казкові герої, іграшки тощо) [30, 205-207].

Одним із засобів корекції розвитку особистості учня, що ґрунтується на мистецтві та образотворчій діяльності, є арт-терапія.

Крім того, для корекції розвитку також використовується психогімнастика, праце терапія, ерготерапія, ароматерапія тощо [6, 207].

Таким чином, освітня діяльність в інклюзивних класах здійснюється відповідно до освітньої програми закладу освіти з урахуванням особливих освітніх потреб та особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу, адаптації та/або модифікації окремих навчальних предметів, психолого-педагогічних й корекційно-розвиткових послуг. Важливим напрямом роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, що передбачають безпосередній вплив на особливості психофізичного розвитку та на особистість дитини з метою полегшення навчання у закладі освіти, також сприяння успішної соціалізації та самореалізації.

Актуальні питання організації освітнього процесу в інклюзивних класах в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» висвітлюється на сайті ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» <http://koippo.in.ua/inclusia/> та Фейсбук сторінці «Педагогічна сторінка: інклюзія для всіх» <https://www.facebook.com/groups/547481532922086>.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про загальну середню освіту». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Конституція України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Лист Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 року № 1\3710-22 «Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану» <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-irc-v-umovah-voennogo-stanu-zdijnsnyuyut-suprovid-vnutrishno-peremishenih-osib-z-oor>
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 року № 693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>.
6. Порошенко, М.А. (2019) Інклюзивна освіта. Київ: ТОВ «АГЕНСТВО» «Україна».
7. Порошенко, М.А. (Ред.). (2018) Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. Київ.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 року № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 557 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах середньої освіти». Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
11. Постанова Кабінету Міністрів освіти і науки України від 14 лютого 2017 року № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п>
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року №765 «Про зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-п>
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період 2030 року»
15. Andrews J. The inclusive classroom: Educating exceptional children / J. Andrews, J.Lupart. – Ontario, Canada: Nelson Thomson Learning, 2000
16. A new ISCED: Reflecting today's education systems //Classifications Newsletter. Number 27, August 2011.- Retrieved from <http://uis.unesco.org>.
17. Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning. Thousand Oaks, CA: Corwin, 2003